

POSTANOWIENIE

Dnia 25 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Zbigniew Kapiński (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk (sprawozdawca)

SSN Stanisław Stankiewicz

w sprawie **Ł. C.**

sprawcy czynu zabronionego z art. 207 § 1 k.k., co do którego postępowanie karne umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k., po rozpoznaniu w dniu 25 marca 2025 r. w Izbie Karnej, na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.), kasacji wniesionej na korzyść podejrzanego przez Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 18 lipca 2018 r., sygn. II K 306/17,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w Myszkowie do ponownego rozpoznania.

Antoni Bojańczyk

Zbigniew Kapiński

Stanisław Stankiewicz

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt II K 306/17, Sąd Rejonowy w Myszkowie, na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie przygotowawcze przeciwko Ł. C., prowadzone przez prokuratora Prokuratury Rejonowej w Myszkowie w sprawie o sygn. akt PR Ds. [...], podejrzanemu o czyn z art. 207 § 1 k.k., polegający na tym, że w okresie od stycznia 2016 r. do 5 marca 2017 r. w miejscowości Z., woj. [...], poprzez wszczynanie awantur, ubliżanie słowami powszechnie uznawanymi za obelżywe,

groźenie pozbawieniem życia, znęcał się psychicznie nad swoim ojcem A. C. (pkt 1). Jednocześnie na podstawie art. 93a § 1 pkt 2 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k., sąd ten zastosował wobec Ł. C. środek zabezpieczający w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych w Poradni Zdrowia Psychicznego „[...]” w X. (pkt 2) (k. 134-134 v. akt sprawy II K 306/14).

Orzeczenie to uprawomocniło się w dniu 14 grudnia 2017 r. (k. 135 akt sprawy II K 306/14), wobec niezaskarżenia go przez strony postępowania.

W toku postępowania wykonawczego, po uzyskaniu opinii pisemnej o aktualnym stanie zdrowia psychicznego Ł. C. z dnia 12 lipca 2018r., sporządzonej przez dwóch biegłych psychiatrów oraz psychologa, uzupełnionej opinią ustną złożoną na posiedzeniu w dniu 18 lipca 2018 r. (k. 156-160, k. 163-164 akt sprawy II K 306/17), postanowieniem z dnia 18 lipca 2018 r., sygn. akt II K 306/17, Sąd Rejonowy w Myszkowie, na podstawie art. 93a § 1 pkt 4 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k., orzekł o zastosowaniu wobec Ł. C. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w szpitalu psychiatrycznym. Sąd ten w istocie dokonał zmiany stosowanego wobec Ł. C. środka zabezpieczającego i w miejsce stosowanego dotychczas środka w postaci terapii, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 2 k.k., zastosował środek zabezpieczający o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, określony w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. Uzasadniając to rozstrzygnięcie wskazał, że Ł. C. zaniechał leczenia psychiatrycznego w warunkach ambulatoryjnych, w efekcie czego w okresie od 25 maja 2018 r. do 22 czerwca 2018 r. był hospitalizowany w szpitalu psychiatrycznym z diagnozą schizofrenii paranoidalnej. Po opuszczeniu jednostki szpitalnej nie kontynuował leczenia ambulatoryjnego uznając, iż nie ma takiej potrzeby, co spowodowało zintensyfikowanie objawów chorobowych. W ocenie Sądu Rejonowego w Myszkowie, w obecnym stanie choroby, do której Ł. C. nie ma wglądu, istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości, a jedynym realnym rozwiązaniem dla jego dobra podejrzanego i osób najbliższych, jest umieszczenie go w szpitalu psychiatrycznym w celu przeprowadzenia stosownego leczenia (k. 165-165v. akt sprawy II K. 306/17).

Orzeczenie powyższe uprawomocniło się z dniem 26 lipca 2018 r. (*k. 165v. i k. 183* akt sprawy II K 306/17).

Postanowieniem z dnia 24 września 2018 r., sygn. akt II Ko 1444/18 (II K 306/17), Sąd Rejonowy w Myszkowie na podstawie art. 201 § 2 k.k.w. ustalił, że orzeczony wobec Ł. C. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, będzie wykonywany w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej - Państwowym Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Y., dysponującym podstawowym poziomem zabezpieczenia, wskazanym w opinii Komisji Psychiatrycznej do Spraw Środków Zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia z dnia 4 września 2018 r. (opinia *k. 187-190*; postanowienie *k. 196* akt sprawy II K 306/17).

Ł. C. został doprowadzony do ww. placówki medycznej w dniu 4 października 2018 r. (*k. 208* akt sprawy II K 306/17).

Po uzyskaniu opinii o aktualnym stanie zdrowia psychicznego Ł. C. z dnia 19 grudnia 2018 r., Sąd Rejonowy w Myszkowie postanowieniem z dnia 16 stycznia 2019 r. na podstawie art. 204 § 1 k.k.w., art. 93a § 1 pkt 4 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k. i art. 93g § 1 k.k. zdecydował o dalszym stosowaniu wobec podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym (opinia *k. 220-221*, postanowienie *k. 225* akt sprawy II K 306/17). Kolejne okresowe opinie o stanie zdrowia psychicznego Ł. C. stanowiły podstawę orzekania przez Sąd Rejonowy w Rybniku, jako sąd właściwy w postępowaniu wykonawczym w sprawach dotyczących wykonania środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 199a § 2 k.k.w.), o stosowaniu w dalszym ciągu izolacyjnego środka zabezpieczającego wobec tego podejrzanego (*vide*: postanowienia Sądu Rejonowego w Rybniku: z dnia 2 lipca 2019 r.; z dnia 10 grudnia 2019 r.; z dnia 9 czerwca 2020 r.; z dnia 3 grudnia 2020 r.; 28 maja 2021 r.; z dnia 26 listopada 2021 r.; z dnia 20 maja 2022 r.; z dnia 16 listopada 2022 r.; z dnia 5 maja 2023 r.; z dnia 3 listopada 2023 r.; z dnia 22 kwietnia 2024 r.; z dnia 21 października 2024 r. - *k. 19, 64, 79, k. 99, k. 116, k. 145, k. 180, k. 210, k. 236, k. 269, k. 289, k. 308* akta sprawy III Śr.zab. 19/19).

Od postanowienia Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 18 lipca 2018 r., sygn. akt II K 306/17, kasację na korzyść podejrzanego Ł. C. wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył to orzeczenie w całości i zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisu art. 93g § 1 k.k., 93b § 1 zd. drugie k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegające na orzeczeniu wobec Ł. C. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym w miejsce orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt II K 306/17, środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych w Poradni Zdrowia Psychicznego „[...]” w M. w sytuacji, gdy w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwe orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, albowiem orzeczenie takiego środka może nastąpić jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w rozstrzygnięciu merytorycznie kończącym postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i § 3 k.k. lub w orzeczeniu umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym, możliwa jest jedynie w granicach środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do stosowania wobec Ł. C. – bez podstawy prawnej – środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Myszkowie do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 17 lutego 2025 r., Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. akt IV KK 33/25, na podstawie art. 532 § 1 k.p.k. wstrzymał wykonanie postanowienia Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 18 lipca 2018 r., sygn. II K 306/17 (pkt 1), oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Rybniku z dnia 21 października 2024 r., sygn. II K 306/17/S – III 1 Ko 4035/24 (pkt 1) (k. 26-28 akt SN). Na mocy ww. orzeczenia Ł. C. został wypisany z Samodzielnego Publicznego

Zakładu Opieki Zdrowotnej – Klinicznego Szpitala Psychiatrycznego w Y. w dniu 20 lutego 2025 r. (pismo k. 69 akt SN).

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, stąd uzasadnione było jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie przewidzianym w przepisie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie zauważa skarżący, że środek zabezpieczający przewidziany w art. 93a § 1 pkt 4 k.p.k. w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, może być orzeczony wyłącznie, gdy ustawa tak stanowi, co wynika z art. 93b § 5 k.k. Może być on orzeczony wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie o czyn zabroniony popełniony w stanie niepoczytalności określonej w art. 31 § 1 k.k. (art. 93c pkt 1 k.k.) oraz w razie skazania sprawcy w sytuacjach określonych w pkt 2-5 art. 93c k.k. Natomiast zgodnie z art. 93b § 1 k.k. środek taki można orzec jedynie, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. W stosunku do sprawcy niepoczytalnego ustawodawca rozwinął tę przesłankę w art. 93g k.k., dodając, że musi istnieć wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. W myśl art. 93d § 1 k.k. czasu stosowania środka zabezpieczającego nie określa się z góry, a zgodnie z § 6 tego przepisu, jeżeli zachowanie sprawcy po uchyleniu środka zabezpieczającego wskazuje, że zachodzi konieczność stosowania środków zabezpieczających, sąd, nie później niż w ciągu 3 lat od uchylenia środka, może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Z treści powyższych przepisów wynika jednoznacznie, że możliwym jest na etapie postępowania wykonawczego orzekanie ponownie oraz po raz pierwszy środków w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu, terapii oraz terapii uzależnień, natomiast nie jest możliwe orzeczenie na tym etapie pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jeżeli środek w tej postaci nie został orzeczony w wyroku umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy określonego w art. 31 § 1 k.k., bądź w wyroku skazującym wydanym wobec sprawcy określonego w art. 93c pkt 2-5 k.k.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie prawniczym, ugruntowany został pogląd, iż zmiana środka zabezpieczającego w toku postępowania wykonawczego może dotyczyć wyłącznie środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Natomiast w postępowaniu tym nie jest możliwe orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.), jeżeli nie był on uprzednio orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym (arg. z art. 199a § 1 k.k.w. w zw. z art. 93d § 6 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k.) (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 14 maja 2021 r., sygn. III KK 104/21, LEX nr 3175595, 11 czerwca 2021 r., sygn. IV KK 227/21, OSNK 2021/10/38, LEX nr 3241916 czy 7 września 2021 r., sygn. IV KK 398/21, LEX nr 3404111 i przywołane w uzasadnieniach orzeczeń poglądy piśmiennictwa).

Przenosząc te rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, uznać należało za bezzasadne stanowisko Sądu Rejonowego w Myszkowie wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia jakoby uprawnienie sądu do orzeczenia wobec Ł. C. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym wynikało z zaniechania przez ww. ambulatoryjnego leczenia psychiatrycznego, a tym samym nieaktualności okoliczności ujawnionych w trakcie przewodu sądowego (dobrowolności poddania się terapii) oraz treści przepisu art. 93b § 1 k.k., zezwalającego sądowi na zmianę orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego lub sposobu jego wykonania. Stanowi ono wyraz niedostatecznie wszechstronnej analizy przepisów *Rozdziału X - Środki zabezpieczające* ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, z pominięciem szczególnego charakteru środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym i zdecydowanie zawężonych, w porównaniu z innymi środkami zabezpieczającymi, podstaw jego orzekania. Jakkolwiek sąd *meriti* miał na uwadze przepisy ww. *Rozdziału*, to ostatecznie błędnie te normy zinterpretował i w efekcie błędnie je zastosował.

Takie postąpienie Sądu Rejonowego w Myszkowie pozwala uznać, iż orzekając w dniu 18 lipca 2018 r. na podstawie art. 93a § 1 pkt 4 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k. i faktycznie - art. 93g § 1 k.k., o zastosowaniu wobec Ł. C. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w

szpitalu psychiatrycznym, w miejsce orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt III K 306/17 wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym w postaci terapii w trybie ambulatoryjnym w określonej placówce medycznej, a więc orzekając o izolacyjnym środku zabezpieczającym po raz pierwszy w toku postępowania wykonawczego, uczynił to bez podstawy prawnej, tj. nie będąc do tego uprawnionym w myśl obowiązujących norm prawnych.

Podzielić należało także końcowy wniosek kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego, iż wprawdzie przepis art. 93b § 3 zd. drugie k.k. nie zawiera wprost ograniczenia możliwości zmiany orzeczonego już środka zabezpieczającego na środek określony w art. 93a § 1 pkt 4 k.k., tj. pobyt w szpitalu psychiatrycznym, to jak wykazano w doktrynie prawa karnego oraz orzecznictwie utrwalona jest wykładnia, że w oparciu o ten przepis można zmienić stosowany dotychczas środek zabezpieczający o nieizolacyjnym charakterze wyłącznie na któryś ze środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Nie ma żadnych podstaw ku temu, aby przyjąć, że przepis ten stanowi *lex specialis* względem art. 93a § 2 k.k. i art. 93b § 5 k.k. Wykładnia ta ma charakter gwarancyjny i zabezpiecza sprawców czynów zabronionych, którzy dopuścili się ich w warunkach niepoczytalności, przed zastosowaniem środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym na mocy orzeczenia wydanego dopiero w toku postępowania wykonawczego, po rozstrzygnięciu istoty sprawy.

Postępowanie, w którym zastosowano wobec Ł. C. ten izolacyjny środek zostało zainicjowane przez Sąd Rejonowy w Myszkowie z urzędu. Postanowieniem z dnia 18 lipca 2018 r. w miejsce pierwotnie (tj. w postępowaniu jurysdykcyjnym) orzeczonego środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych rozstrzygnięto o zastosowaniu wobec Ł. C. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w zakładzie psychiatrycznym. Zatem z chwilą uchylecia zaskarżonego kasacją postanowienia Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 18 lipca 2018 r., sygn. II K 306/17, usunięte z obrotu prawnego zostanie rozstrzygnięcie wadliwie stosujące izolację w zakładzie psychiatrycznym, zaś „odżyje” kwestia ewentualnego dalszego stosowania wobec sprawcy — w związku z postanowieniem Sądu Rejonowego w Myszkowie z dnia 6 grudnia

2017 r., sygn. akt II K 306/17 — innych niż izolacyjne środków zabezpieczających, tj. postąpienia z uwzględnieniem tego, że w postępowaniu wykonawczym niedopuszczalne jest stosowanie po raz pierwszy środka, o którym mowa art. 93a § 1 pkt 4 k.k.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

Antoni Bojańczyk

Zbigniew Kapiński

Stanisław Stankiewicz

[J.J.]

[r.g.]